

Den nutida musikens marginalisering och framtid.(1996)

Av och till har man diskuterat den s.k. marginaliseringen av den nutida västerländska konstmusiken. Man har hävdad den kan komma att sopas undan av den framstormande kommersiella underhållningsmusiken, att den trängs tillbaka i tilltagande utsträckning inom kulturlivet, att den förlorar i konsnärlig status och att den blir alltmer frånvarande inom den intellektuella diskursen. Bildkonsten synes ha en helt annan ställning och status t.ex. när det gäller mediernas bevakning av kulturområdet. Ett exempel på bildkonstens högre status är Ars Electronicas tävlingar för olika grenar av datorkonst. Första pris i datormusikklassen är ca.100.000 kronor, första pris i datoranimerad bild är däremot det dubbla. Särskilt inom den acousmatiska musikens område har marginaliseringsdebatten varit livlig.

För min egen del uppfattar jag saken på samma sätt; den nutida konstmusiken som bygger på den modernistiska konstutvecklingen minskar i betydelse och kommer sannolikt att alltmer trängas undan inom kulturlivet. Jag är t.o.m. beredd att gå ett steg längre och påstå att mycket tyder på att den nutida västerländska konstmusiken nu är inne i sin döds kamp. Det är ingen särskilt originell tanke. Flera andra komponister har uttryckt liknande åsikter, t.ex. Paul Lansky och Jon Appleton.

Vad är det då som indikerar att den moderna konstmusikens tid synes vara ute som uttryck för ett självständigt och avskilt konstobjekt? Den relativt begränsade period, under vilken den har haft denna ställning, ser ut att bli en parentes i musikhistorien. Jag tror att det finns både yttre och inre faktorer som samverkar i denna process.

En viktig yttre faktor, som man klart kan observera, är de förändringar i musikkonsumenternas lyssningsattityder. Det är snarast en truism när man påstår att vår tids människor konsumerar allt mer musik i sitt vardagliga liv. Musiken används dock i en allt högre grad som en ständigt pågående ljudtapet, som en mer eller mindre behaglig del av sin omgivning eller totala miljö. Den aldrig sinande bakgrundsmusiken präglar tidigt och bestående de flesta människor till ett passivt lyssnande. Den i särklass största delen av den nu producerade musiken saknar egenvärde som fristående konstnärligt objekt och är renodlad funktionell till sin natur. Den nutida konstmusiken kräver - som alla vet - ett kvalificerat strukturellt lyssnande på en hög koncentrationsnivå för att komma till sin rätt. Det är en lyssningsförmåga som måste erövrats, något som kräver en betydande ansträngning. All avancerad och komplex konst kräver ett mått av prestation för att man skall få ett rikt utbyte av verket ifråga. Snart är det bara personer som har studerat på musikhögskolorna som har tillägnat sig denna denna förmåga. Det ligger i sakens natur att den nutida konstmusiken kommer att tyna bort då den aldrig kommer att fungera som bakgrundsmusik. Däremot tycks den klassiska musiken, låt oss säga före Mahler och Debussy, inte påverkas av dessa effekter. Mozart duger utmärkt bra som bakgrundsmusik och har därför en klar kommersiell potential. Två skvalradiokanaler med klassisk musik bara i Stockholm visar att så är fallet.

Andra faktorer som enligt min mening kommer att bli allt mer synliga är de ekonomiska. Det är inte alls osannolikt att en del musikinstitutioner och resurser som är livsviktiga för den nya konstmusiken kan komma att läggas ner i en inte allt för avlägsen framtid, t.ex. Svenska Rikskonserter och radioorkestern. I ett trängt

ekonomiskt läge kommer även en ganska modest populism som anger att konsten skall i ökande grad bära en större del av sina kostnader få stora konsekvenser på den nya konstmusikens chanser att överleva. Ett annat av tidens tecken som är principiellt illavarslande är att ASCAP i USA har beslutat att lägga ner sin avdelning för copyright-avräkning av konstmusik. Konstmusiken är helt enkelt för litet område för att vara ekonomiskt intressant. Om detta skulle ske också i Sverige så skulle effekten bli förödande för de seriösa tonsättarna.

Inre faktorer i denna skisserade marginaliseringsprocess är den inkrökta narcissism som präglar den modernistiska konstmusiken idag, dess brist på nyskapande idéer. Själva motorn i den modernistiska konstutvecklingen är ju att det ständigt växer nya riktningar, nya formella och estetiska manifestationer som konfronterar och utmanar gårdagens konstnärliga uttryck. Den motorn har gått på tomgång ganska länge nu. Därtill kommer att den nya konstmusiken tycks sakna en klar appell till nutidens människor, en musik utan angeläget innehåll och emotionell utstrålning.

Vad finns det då för alternativ? Naturligtvis kan man välja att gå ner sig i underhållningsmusikens träskmarker, gripas av den AndrewLloydWebberism som Jan W.Morthenson så skarpsinnigt formulerat saken. Personligen tror jag att finns andra vägar. Vi lever i en allt mer bilddominerad medievärld. Den integrerade audio-visuella konsten i olika former är starkt på frammarsch. Musiken spelar även här en viktig roll. Konstmusikens komponister i gemen visar dock ett ringa intresse för denna utveckling och tycks konstnärligt vara dåligt förberedda vad denna utveckling kan kräva av färdigheter och teknik. Tonsättarna är synnerligen konservativa i sitt ensidiga fokusering på konserten som sin konstnärliga plattform. I framtiden finns nog de största möjligheterna inom integrerade konstformer med bildmedierna i centrum, men för den traditionellt utbildade tonsättaren tycks operan vara den enda integrerade konstformen som har någon dragningskraft. Jag kan mycket väl tänka mig att vi i framtiden har ett litet B-lag av tonsättare som tillfredsställer det ringa behov av nutida konsertmusik som till äventyrs kan finnas kvar i musiklivet. De mer framtidsinriktade och amitiösa komponisterna finner sin publik inom bildmedierna och de världsomspännande nätverken.

Många framtida komponister kommer med all sannolikhet att arbeta med såväl bild som klang. Det tycks vara ganska vanligt bland konstnärer att man besitter flera begåvningsstyper samtidigt. Många exempel kan anges på tonsättare med utpräglad bildbegåvning. (Schönberg, Gösta Nyström, Hugo Alfvén, Morthenson, m.fl.)

Ännu så länge är den kvalificerade mediebilderna inte särskilt utvecklade ur konstnärlig synpunkt som vi skall få se om en stund. Det gäller i än högre grad för den musik som finns tillsammans med bilden. Tyvärr är ännu så länge varken bildskapare eller komponister intresserade av varandras områden. Jag har sett ett större antal dator animerade videos och andra mera konventionella video verk. Det är mycket sällan man ställs inför någon avancerad musik. Bild/musik-integration är ett fält som vi vet ganska litet om ur konstnärlig synpunkt. Det konstnärliga utvecklingsarbete på detta område som bedrevs vid GRM i slutet av 50-talet och början av 60-talet tycks inte ha fått någon efterföljd. Jag gissar dock att man vid filmundervisningen vid UCLA också i ämnesområdet "filmscoreing" lär ut vissa tumgrepp och gångbara klichéer för den kommersiella feature-filmen. Vi behöver kanske en typologisk-morfologisk kartläggning av bildklangområdets konstnärliga uttrycksmöjligheter, något som kanske liknar vad Pierre Schaffer och Dennis Smalley har åstadkommit inom den acousmatiska musiken. Men det är hög tid att sådan utforskning kommer igång även i Sverige. Också undervisning behövs. Andra länder kan redan erbjuda konstnärlig utbildning när det

gäller klang-bildkomposition. Redan om ett par år kan vi räkna med att verktygen d.v.s. de snabba datorer som behövs, ligger inom räckhåll för den enskilde komponisten.